

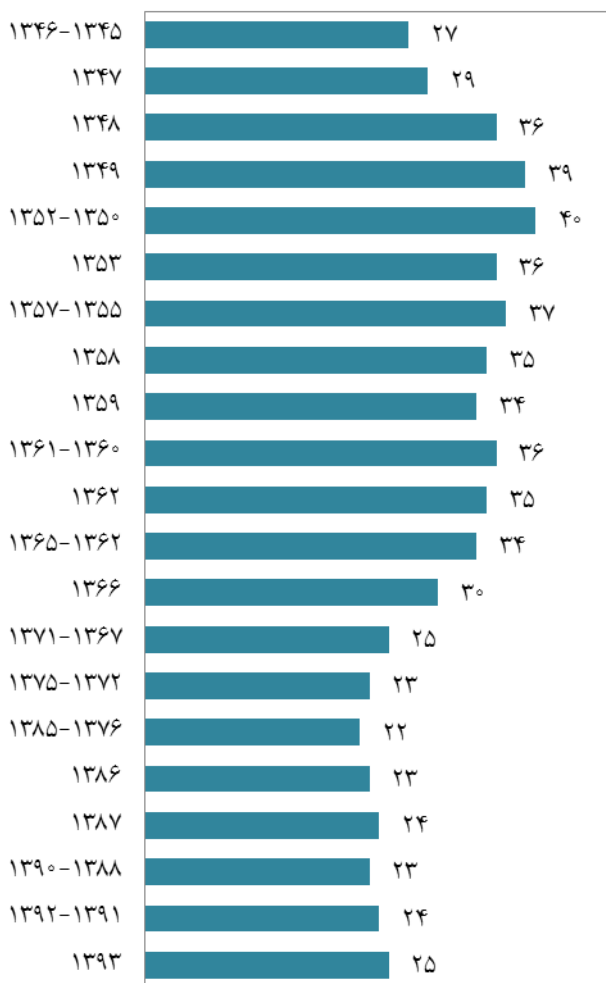
معرفی سالنامه‌ی آماری کشور

زهرا حرفتی

«یکی از روش‌های تصویربرداری از تغییرات و تحولات یک جامعه، جمع‌آوری آمار و توجیه رویدادهای اجتماعی و اقتصادی به زبان اعداد است.» این جمله‌ای است که در سرآغاز اولین نسخه‌ی سالنامه‌ی آماری کشور می‌خوانیم. نشریه‌ای که به اذعان رئیس وقت مرکز آمار با هدف گذاشتن آمار و اطلاعات گذشته و حال جامعه در اختیار مسئولان، مدیران و محققان در جهت شناخت پدیده‌های اجتماعی و اقتصادی و تحلیل مسائل ناشی از آنها تدوین و منتشر شده است. نیاز روزافزون به آمار دقیق و بهنگام و ضرورت ارائه‌ی اطلاعات آماری در مجموعه‌ای واحد، مرکز آمار ایران را از بدو تأسیس (سال ۱۳۴۴) بر آن داشته تا تهیه و انتشار سالنامه‌ی آماری کشور را در دستور کار خود قرار دهد. این کتاب بدون هیچ وقفه از سال ۱۳۴۵ تاکنون انتشار یافته و در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های کلان همواره مورد توجه قرار گرفته است. منابع داده‌ها و اطلاعات آن شامل سه بخش می‌باشد. بخش نخست شامل نتایج حاصل شده از طرح‌های آمارگیری و سرشماری‌هایی است که توسط مرکز آمار ایران صورت می‌گیرد. اطلاعاتی نظیر تحولات جمعیتی، نیروی انسانی، اشتغال، کارگاه‌های صنعتی، کشاورزی، عشایر، هزینه و درآمد خانوارها، گردشگری و ... در زمره‌ی این نوع اطلاعات می‌باشد. با توجه به اینکه اجرای برخی سرشماری‌ها و آمارگیری‌ها با فاصله‌ی زمانی منظم صورت نمی‌گیرد لذا برخی از اقلام آماری مربوط به این بخش هر ساله و به طور مستمر قابل دسترسی نمی‌باشد (سالنامه‌ی آماری کشور، ۱۳۹۲: پیشگفتار). بخش دیگر شامل اطلاعاتی است که از دستگاه‌های اجرایی (شامل وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌های ذیربط) اخذ می‌گردد. این داده‌ها اغلب شامل آمارها و داده‌های ثبتی می‌باشد که دستگاه‌های اجرایی در روند فعالیت‌های خود تولید می‌کنند. اطلاعاتی نظیر هواشناسی، انرژی، امور قضایی، بهداشت و درمان، بازارهای مالی، آموزش، بهزیستی و تأمین اجتماعی، امور سیاسی، محیط زیست و سایر موضوعاتی از این قبیل که از سازمان‌های ذیربط اخذ شده و در سطح کل کشور منتشر می‌شود. بخشی نیز مرتبط با آمارهای بین‌المللی است که داده‌های مربوط به آن از سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد، اوپک و ... اخذ می‌شود. زبان انتشار این نشریه‌ی فارسی و انگلیسی می‌باشد. البته نسخه‌ی انگلیسی آن در سال‌های ۱۹۶۶، ۱۹۶۸، ۱۹۷۰، ۱۹۷۲ و ۱۹۷۳ میلادی چاپ شده و بعد از آن تا سال ۱۹۹۶ متوقف شده و در سال‌های ۱۳۷۶، ۱۳۷۷ و ۱۳۷۸ شمسی (۱۹۹۷-۹۹ میلادی) به صورت دو زبانه در یک مجلد منتشر شده است. از سال ۲۰۰۰ میلادی (۱۳۷۹) چاپ نسخه‌ی انگلیسی در مجلد جداگانه از سر گرفته شده و به صورت مستمر انتشار یافته است. نسخه‌ی فارسی سالنامه در سطح کشور و استان‌ها منتشر می‌شود. نسخه‌ی استانی توسط معاونت آمار سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در هر استان تهیه می‌شود که شامل اطلاعات آماری هر استان به طور جداگانه می‌باشد. قبل از سال ۱۳۸۰ این مجموعه با نام «آمارنامه‌ی استان» منتشر می‌شد که به دلیل تفاوت در شکل و نوع جداول آمارنامه‌های استان‌های کشور، عدم قابلیت مقایسه‌ی استان‌ها در بسیاری از شاخص‌ها، عدم تعیین جایگاه و رتبه‌ی استان‌ها از نظر شاخص‌های آماری، ضرورت یکسان‌سازی و تدوین الگوی واحد جهت انتشار سالنامه برای تمامی استان‌های کشور، مد نظر قرار گرفت. از آن زمان، تهیه، تدوین و انتشار این نشریه بر اساس الگویی هماهنگ با سالنامه‌ی آماری کشور تحت نظارت مرکز آمار ایران

زهرا حرفتی کارشناس معاونت پایگاه‌های اطلاعاتی و اطلاع مرکز آمار ایران است.

شکل ۱ - تعداد فصول نشریه سالنامه آماری کشور به تفکیک سال‌های منتشر شده

صورت می‌گیرد. سالنامه‌ی آماری به دلیل در برداشتن حجم وسیعی از اطلاعات نشریه‌ای نسبتاً قطور است و میانگین تعداد صفحات آن در طول سال‌های انتشار در حدود ۸۰۰ صفحه بوده که بر حسب موضوع در چندین فصل مجزا طبقه‌بندی می‌شود. نگاهی به تعداد فصول این نشریه از زمان انتشار آن تاکنون (۴۸ جلد) نشان می‌دهد که به طور میانگین مطالب این نشریه در ۳۰ موضوع، فصل‌بندی و منتشر شده است. در اول هر فصل گزیده یافته‌ها و تعریف مفاهیم به‌کاررفته در آن فصل طی چند صفحه به طور خلاصه گنجانده می‌شود. شکل ۱ تعداد فصول این نشریه را به تفکیک سال‌های منتشر شده نشان می‌دهد. در خصوص زمان انتشار این نشریه در سطح کشور و استان باید گفت با توجه به اینکه جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های آماری هر سال مستلزم سپری شدن آن سال می‌باشد، بنا بر این انتشار سالنامه‌ی آماری بعد از پایان آن سال صورت می‌گیرد. به‌عنوان مثال سالنامه‌ی آماری سال ۱۳۴۵ در سال ۱۳۴۶ منتشر شده است. تنها استثنا در این مورد، نام‌گذاری سالنامه‌ی ۱۳۵۴ است؛ چنانچه در مقدمه‌ی آن تصریح شده است برای عدم سردرگمی کاربران، عنوان سالنامه با تاریخ انتشار آن یکی شده و با نام سالنامه‌ی آماری ۱۳۵۵ منتشر شده است. آخرین نسخه‌ی سالنامه‌ی آماری مربوط به سال ۱۳۹۳ می‌باشد که در سال ۱۳۹۴ منتشر شده است. شایان ذکر است با توجه به پیشرفت فناوری اطلاعات در سال‌های اخیر علاوه بر نسخه‌ی چاپی، امکان تولید نسخه‌های الکترونیکی این نشریه نیز فراهم آمده و تمام نسخه‌های سالنامه‌ی آماری کشور از سال ۱۳۴۵ از طریق درگاه ملی آمار به طور رایگان برای عموم کاربران قابل دسترسی می‌باشد. همچنین با توجه به اهمیت این نشریه، از سال ۱۳۸۷ برای دسترسی به محتوای آن سامانه‌ی الکترونیکی به آدرس <http://salnameh.sci.org.ir> طراحی شده و

با قابلیت‌های مختلف از طریق درگاه ملی آمار در دسترس کاربران قرار گرفته است. نگاهی به شمارگان نسخه‌ی کشوری در طول سال‌های انتشار نشان می‌دهد که از حدود ۳۵۰۰ نسخه در دهه‌ی ۱۳۷۰ به ۴۰۰ نسخه در سال ۱۳۹۳ رسیده است که مؤید گسترش استفاده از نسخه‌های الکترونیکی می‌باشد. شایان ذکر است در ده سال اخیر علاوه بر نسخه‌ی چاپی، نسخه‌ی الکترونیکی آن (فارسی و انگلیسی) بر روی لوح فشرده ارائه شده و به طرق گوناگون (اشتراک نشریات مرکز آمار، خرید، ارائه در همایش‌ها و نمایشگاه‌های مرتبط و...) در اختیار کاربران قرار می‌گیرد. در حال حاضر نسخه‌ی چاپی و الکترونیکی این نشریه از طریق فروشگاه مجازی (اینترنتی) مرکز آمار ایران قابل خریداری می‌باشد. قیمت آخرین نسخه‌ی چاپی ۴۵۰۰۰۰ ریال و لوح فشرده‌ی آن ۵۰۰۰۰۰ ریال می‌باشد.

منابع

مرکز آمار ایران، (۱۳۹۲) سالنامه‌ی آماری کشور، تهران.

درگاه ملی آمار، سامانه‌ی سالنامه‌ی آماری کشور، www.amar.org.ir.